

Maa- ja metsätalousministeriö
Jord- och skogsbruksministeriet
Ministry of Agriculture and Forestry

**Villisikoja koskeva komission täytäntöönpanoasetuksen (EU)
2023/594 mukainen kansallinen toimintasuunnitelma
afrikkalaisen sikaruton (ASF)
Suomeen leviämisen estämiseksi**

Sisällys

1. Johdanto	4
2. Yhteenvedo	4
3. Villisikakannan hallintaan ja afrikkalaisen sikaruton (ASF) vastustamiseen välittömästi liittyvä lainsäädäntö	4
3.1 Metsästys ja riistanhoito	4
3.2 Afrikkalaisen sikaruton vastustaminen.....	4
4. Afrikkalaisen sikaruton (ASF) ehkäisyä, torjuntaa ja hävittämistä koskevat EU:n tavoitteet	5
5. Sidosryhmät ja niiden roolit Suomessa	6
5.1 Maa- ja metsätalousministeriö.....	6
5.2 Ruokavirasto	6
5.3 Aluehallintovirasto	6
5.4 Kunnaneläinlääkäri	7
5.5 Luonnonvarakeskus (Luke).....	7
5.6 Suomen riistakeskus.....	7
5.7 Riistanhoitoyhdistykset	7
5.8 Metsästysseurat	7
5.9 Suomen Metsästäjäliitto	7
5.10 Eläinten terveys ETT ry	7
5.11 Suomen sikayrittäjät ry.....	7
5.12 Muita toimijoita.....	8
6. Arvio villisikojen määrästä Suomessa ja muu villisikaan liittyvä tutkimus	8
6.1 Villisikakannan koon ja levinneisyyden arviointi	8
6.1.1 Luonnonvarakeskuksen (Luke) arvio villisikojen määrästä tammikuun 2024 alussa	9
6.2 Muu villisikaan liittyvä tutkimus.....	10
6.2.1 Pantaseuranta.....	10
6.2.2 Villisikakannan geneettinen rakenne	11
6.2.3 Villisian aiheuttamat vahingot maataloudelle.....	11
7. Lainsäädännöstä ja villisikatyöryhmän mietinnöstä nousevat kansalliset tavoitteet	11

8. Kansallisen toimintasuunnitelman painopisteet, keinot ja työnjako tavoitteiden saavuttamiseksi ..	12
8.1 Afrikkalaisen sikaruton tautitietoisuuden jatkuva ylläpitäminen.....	12
8.1.1 Metsästäjille suunnattu viestintä, jonka tarkoitus on estää metsästäjiä tuomasta Suomeen afrikkalaista sikaruttoa ja levittämästä sitä	12
8.1.2 Villisikojen metsästyksen liittyvät hygieniaohjeet ja ohjeet tartuntojen leviämisen ehkäisemiseksi.....	13
8.2 Koordinoidut toimet, joilla luonnonvarainen villisikakanta puolitetaan nykyisestä ja estetään uusien tihentymäalueiden muodostumisen.....	13
8.2.1 Kuvaus villisian metsästysmenetelmistä	13
8.2.2 Houkutteluruokinnan käyttö metsästyksen tehostamiseksi	14
8.2.3 Pimeänäkölaitteiden käyttö metsästyksen tehostamiseksi	14
8.2.4 Villisian metsästyksen kannustimet	14
8.2.5 Metsästyksen saalismäärät ja arviot ruokintapaikoilta ammuttujen määristä.....	15
8.2.6 Metsästyksen ja riistanhoidon paikallinen yhteistyö	15
8.3 Taudin varhainen havaitseminen ja sen leviämisen estäminen.....	16
8.3.1 Ilmoitukset kuolleena löydetyistä villisioista	16
8.3.2 Villisikojen jatkuva tautiseuranta afrikkalaisen sikaruton varalta.....	16
8.3.3 Sikaloiden tautisuojausohjeet	17
9. Taudintorjunta tilanteessa, jossa Suomessa todettaisiin afrikkalainen sikarutto luonnonvaraisessa villisiassa.....	18
9.1 EU:n tavoitteet	18
9.2 Ruokaviraston toimintasuunnitelma afrikkalaisen sikaruton hävittämiseksi luonnonvaraisista villisioista	18
10. Kirjallisuus ja liite	19

Toimittanut Eero Rautiainen, MMM/RO/EKY

Kansikuvan lähde: stock.adobe.com/fi

1. Johdanto

Komission täytäntöönpanoasetuksen (EU) 2023/594 artikla 56 edellyttää, että kaikkien jäsenmaiden on laadittava kansallinen toimintasuunnitelma, joka koskee luonnonvaraisten sikaeläinten populaatiota niiden alueella ja jolla pyritään välttämään afrikkalaisen sikaruton leviäminen unionissa. Tällaisella suunnitelmalla tulisi voida varmistaa

- a) korkeatasoinen tautitietoisuus ja tautiin varautuminen siltä osin kuin on kyse riskeistä, jotka liittyvät afrikkalaisen sikaruton leviämiseen luonnonvaraisten sikaeläinten välityksellä;
- b) afrikkalaisen sikaruton ehkäiseminen, rajoittaminen, torjunta ja hävittäminen;
- c) luonnonvaraisia sikaeläimiä koskevat koordinoitujen toimet, jotta voidaan ottaa huomioon kyseisten eläinten aiheuttamat afrikkalaisen sikaruton leviämiseen liittyvät riskit.

Kansallinen toimintasuunnitelma on laadittava täytäntöönpanoasetuksen liitteessä IV vahvistettujen vähimmäisvaatimusten mukaisesti. Jäsenvaltioiden on esitettävä kansalliset toimintasuunnitelmat ja niiden täytäntöönpanon vuotuiset tulokset komissiolle ja muille jäsenvaltioille.

Kansallinen toimintasuunnitelma on koottu maa- ja metsätalousministeriössä, joka kiittää lämpimästi erityisesti Luonnonvarakeskuksen (Luke) ja Ruokaviraston asiantuntijoita, jotka osallistuivat työhön.

2. Yhteenveto

Suomen kansallinen toimintasuunnitelma afrikkalaisen sikaruton (ASF) leviämisen estämiseksi Suomeen kirjaa suurelta osin niitä toimia, joita Suomessa on toteutettu jo vuosia tämän vaarallisen eläintaudin torjumiseksi. Tuotantosikaloiden tautisuoja on pysyttävä korkealla tasolla. Afrikkalaisen sikaruton hyvää tautitietoisuutta on pidettävä yllä myös metsästäjien keskuudessa, sillä luonnonvaraisten villisikojen merkitys on keskeinen taudin leviämislle uusille maantieteellisille alueille. Villisikojen kannanarvioinnin tulee olla säännöllistä, jotta kannan hallitsemiseksi ja pienentämiseksi tehtävien toimien vaikutusta voidaan seurata. Metsästyksen merkitys kannanhallinnalle on keskeinen. Jos tauti kulkeutuu Suomeen, sen varhainen havaitseminen on erittäin tärkeää, jotta tartunnasta voitaisiin päästä nopeasti eroon ja minimoida taudin aiheuttamia haitallisia seurauksia niin sikaeläinkehille kuin metsästykselle. Taudin menestyksellinen ehkäiseminen ja vastustaminen edellyttävät laajaa ja jatkuvaa sidosryhmäyhteistyötä.

3. Villisikakannan hallintaan ja afrikkalaisen sikaruton (ASF) vastustamiseen välittömästi liittyvä lainsäädäntö

3.1 Metsästys ja riistanhoito

- Metsästyslaki 615/1993 ja metsästysasetus 666/1993 muutoksineen
- Riistahallintolaki 158/2011 ja valtioneuvoston asetus riistahallinnosta 171/2011 muutoksineen

3.2 Afrikkalaisen sikaruton vastustaminen

- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/429 tarttuvista eläintaukeista sekä tiettyjen eläinterveyttä koskevien säädösten muuttamisesta ja kumoamisesta ("eläinterveyssäännöstö")
- Komission delegoitu asetus (EU) 2020/687 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/429 täydentämisestä tiettyjen luetteloitujen tautien ehkäisemistä ja torjuntaa koskevien sääntöjen osalta

- Komission täytäntöönpanoasetus (EU) 2023/594 afrikkalaista sikaruttoa koskevista erityisistä taudintorjuntatoimenpiteistä ja täytäntöönpanoasetuksen (EU) 2021/605 kumoamisesta ("ASF-täytäntöönpanoasetus")
- Eläintalaki 76/2021 muutoksineen
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus 404/2021 varotoimenpiteistä afrikkalaisen sikaruton leviämisen ehkäisemiseksi luonnonvaraisten villisikojen ja kotieläinten välillä
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus 628/2023 a-luokan eläintautien vastustamisesta
- Valtioneuvoston asetus 341/2021 vakavaa eläintautivaaraa koskevasta tiedottamisesta Euroopan unionin sisäisessä matkustajaliikenteessä

4. Afrikkalaisen sikaruton (ASF) ehkäisyä, torjuntaa ja hävittämistä koskevat EU:n tavoitteet

EU:n komissio julkaisi syksyllä 2023 uudistetun ohjeen ASF:n torjumiseksi jäsenmaissa. EU:n pitkän aikavälin tavoite on päästä kokonaan eroon tästä a-luokan eläintaudista. Linkki komission ohjeeseen kokonaisuudessaan: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=OJ:C_202301504

Ohje tarjoaa jäsenmaiden viranomaisille ja kaikille sidosryhmille yhdenmukaisia työkaluja ASF:n ehkäisyyn, valvontaan ja hävittämiseen. Suositukset vaihtelevat sen mukaan, mikä on ASF:n epidemiologinen tilanne kullakin maantieteellisellä alueella.

Tuotantosikojen osalta taudintorjuntatoimenpiteistä on suoraan säädetty lainsäädännössä.

Luonnonvaraisilla villisioilla on keskeinen merkitys ASF:n leviämiseen uusille maantieteellisille alueille ja tartunnan säilymiseen alueella. Villisikakannan kokoa tulisi hallita jo silloin, kun tautia ei maassa tai alueella vielä ole, ja pyrkiä parhain keinoin estämään tartunnan tulo villisikoihin. Samalla jäsenmaiden tulisi olla hyvin valmistautuneita taudintorjuntaan ja tartuntojen havaitsemiseen mahdollisimman varhain.

Jos ASF leviää alueen villisikoihin, oleellisen tärkeää on tuntea villisikakannan koko ja eläinten liikkuminen alueella. Tartunnan laajuudesta on saatava nopeasti hyvä käsitys. Sen voi saada vain etsimällä maastosta intensiivisesti villisian raatoja ASF-tutkimukseen ja yhdistämällä raadoista tehdyt löydökset siihen tietoon, jota on olemassa metsästettyjen villisikojen testaustuloksista.

Taudin alkuvaiheessa on tähdättävä tartunnan nopeaan hävittämiseen. Vaikka tartunta olisi päässyt leviämään laajasti alueen villisikoihin, on pyrittävä rajoittamaan tartuntojen leviämistä edelleen. ASF-ohjeen liitteeseen IV on koottu toimintasuosituksia erilaisiin epidemiologisiin tilanteisiin.

Tautitietoisuuden ylläpitäminen

Niin eläinterveys säännöstö kuin ASF-täytäntöönpanoasetus asettavat viranomaisille, Suomessa Ruokavirastolle, erityisiä tiedotusvelvollisuuksia. Asetuksen 58 artiklan mukaisesti jäsenvaltioiden on järjestettävä ja toteutettava säännöllisesti koulutusta afrikkalaisen sikaruton riskeistä ja ehkäisy-, torjunta- ja hävittämistoimenpiteistä ainakin eläinlääkäreille, siiankasvattajille ja ketjun muille toimijoille sekä metsästäjille. Asetuksen 57 artiklassa yksi erikseen mainittu sidosryhmä ovat metsästysmatkojen järjestäjät. Näille suunnatussa viestinnässä on korostettava erityisesti taudin vuoksi asetettujen rajoitusvyöhykkeiden kieltoja.

Houkutteluruokinta

Metsästyksen tehostamiseen tarkoitettu rajoitettu houkutteluruokinta ei saa vahvistaa villisikakantaa tai parantaa sen talvehtimiskykyä. Ohjeessa todetaan erikseen, että kansallisesti on mahdollista päättää, mikä on houkutteluruokinnan hyväksyttävä määrä. Tällaisen päätöksen tulisi perustua riskinarvioon.

Näytetietojen kokoaminen

Tehokas taudintorjunta on mahdollista vain, jos taudin esiintyvyydestä kerätään jatkuvasti tietoa niin villisian raadoista kuin metsästetyistä villisoista otettavilla näytteillä. Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen (EFSA) kokoaa eri jäsenmaiden toimittamaa tietoa ja muodostaa kokonaiskuvan taudin epidemiologisesta tilanteesta ja toimivimmista keinoista taudin vastustamiseksi.

Metsästys

Metsästäjien tulisi tuntea afrikkalaisesta sikarutosta aiheutuvat riskit. Lisäksi metsästäjien tulisi tietää, miten toimia, jos maastosta löytyy kuolleita tai loukkaantuneita villisikoja tai jos metsästetyssä villisiassa havaitaan sairauden oireita.

Villisikojen metsästystä olisi voitava tehostaa niillä teknisillä apuvälineillä, joita kunkin jäsenmaan kansallinen lainsäädäntö sallii, jotta villisikakannan koolle asetetut tavoitteet saavutettaisiin.

ASF-näytteenotto villisian raadoista, sairaana löydettyistä tai loukkaantuneista villisioista

Ns. passiivinen seuranta, jossa näytteitä otetaan sairaista eläimistä tai villisianraadoista, on tehokkain tapa löytää ASF-tartunta mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Jos alueelta löydetään afrikkalaiseen sikaruttoon kuollut villisika, viranomaisten on järjestettävä villisianraatojen aktiivinen etsintä, jotta tartunnan levinneisyydestä saataisiin nopeasti mahdollisimman kattava käsitys.

Riistarukinta

Muille riistalajeille tarkoitettu ruokinta on järjestettävä niin, etteivät villisiat pääse siitä hyötymään eikä rehu houkuttele villisikoja. Villisikojen ruokinta voi olla perusteltua silloin, kun maassa on jo tartunta ja ruokinnan tavoitteena on pitää lauma paikallaan viranomaisten määrittämällä tartuntavyöhykkeellä.

5. Sidosryhmät ja niiden roolit Suomessa

5.1 Maa- ja metsätalousministeriö

Maa- ja metsätalousministeriä ohjaa ylimpänä viranomaisena metsästys- ja riistanhoitotoimintaa. Maa- ja metsätalousministeriö ohjaa ylimpänä viranomaisena eläintautilain ja sen nojalla annettujen säännösten sekä eläintauteja koskevien Euroopan unionin säädösten täytäntöönpanoa.

5.2 Ruokavirasto

Ruokavirasto suunnittelee, ohjaa, kehittää ja valvoo valtakunnallisesti eläintautien vastustamista. Virasto vastaa mm. kansallisen eläintautivalmiuden ylläpidosta, laatii eläintautien vastustamista koskevan valtakunnallisen suunnitelman, järjestää eläintautien diagnostiikkaan liittyvien kiireellisten tehtävien hoitamisen virka-ajan ulkopuolella sekä vastaa eläinterveyttä koskevien säädösten täytäntöönpanoon liittyvän koulutuksen järjestämisestä kunnaneläinlääkäreille.

5.3 Aluehallintovirasto

Aluehallintovirastot ja niiden läänineläinlääkärit suunnittelevat, ohjaavat ja toteuttavat eläintautien vastustamista sekä valvovat eläinterveyttä koskevien säädösten sekä niiden nojalla tehtyjen päätösten noudattamista toimialueellaan. Aluehallintovirasto perustaa eläintautiepidemian yhteydessä alueellisen taudintorjuntakeskuksen, joka viestii tautitilanteesta alueellisesti ja koordinoi taudintorjuntaa alueellaan.

5.4 Kunnaneläinlääkäri

Kunnaneläinlääkäri toteuttaa eläintautien vastustamista sekä valvoo eläinterveyttä koskevien säädösten sekä niiden nojalla tehtyjen päätösten noudattamista toimialueellaan.

5.5 Luonnonvarakeskus (Luke)

Luonnonvarakeskuksen toimialaan kuuluvat uusiutuvien luonnonvarojen kestäväään käyttöön perustuvan kilpailukykyisen elinkeinotoiminnan sekä hyvinvoinnin ja maaseudun elinvoimaisuuden edistäminen. Keskus kuuluu maa- ja metsätalousministeriön toimialaan. Sen tehtävänä on toimialallaan mm. harjoittaa tieteellistä tutkimus- ja kehittämistoimintaa.

5.6 Suomen riistakeskus

Suomen riistakeskus edistää kestäväää riistataloutta, tukee riistanhoitoyhdistysten toimintaa ja huolehtii riistapolitiikan toimeenpanosta sekä vastaa sille säädetyistä julkisista hallintotehtävistä. Sen tehtävistä on säädetty riistahallintolaissa (158/2011). Suomen riistakeskusta ohjaa ja valvoo maa- ja metsätalousministeriö.

5.7 Riistanhoitoyhdistykset

Suomessa on 280 riistanhoitoyhdistystä. Riistanhoitoyhdistys on riistahallinnon paikallistason yksikkö, jonka toiminta-alue on yhden tai useamman kunnan alue tai kylärajoihin rajoittuen osa suurkuntaa.

Riistanhoitoyhdistys vastaa kestävään riistatalouden edistämisestä toiminta-alueellaan, huolehtii metsästäjien vapaaehtoistoiminnan edistämisestä ja organisoinnista sekä hoitaa sille säädetyt julkiset hallintotehtävät (171/2011).

5.8 Metsästysseurat

Metsästysseurat ovat yleensä rekisteröityjä yhdistyksiä, joiden tarkoituksena on harjoittaa vastuullista metsäystä, riistanhoito- ja lunonsuojelutoimintaa, metsästysampumaurheilua ja kenneltoimintaa. Metsästysseuran jäsenellä on oikeus metsästää ja tehdä riistanhoitoa niillä alueilla, joihin metsästysseuralla on metsäystyoikeus. Metsästysseuroja/seurueita on Suomessa noin 5000. Villisian metsästyksen jollakin tavoin osallistuvien metsästäjien määräksi voidaan arvioida noin 116 000.

5.9 Suomen Metsästäjäliitto

Suomen Metsästäjäliitto on Suomen suurin metsästyksen edunvalvontajärjestö. Suomen Metsästäjäliiton tavoitteena on vaalia suomalaista eräkulttuuria ja kehittää metsäystä ja riistanhoitoa Suomessa.

5.10 Eläinten terveys ETT ry

Eläinten Terveys ETT ry on valtakunnallisesti ja kansainvälisesti toimiva yhdistys, jonka tehtävänä on tuotantoeläinten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä eläinaineksen ja rehujen tuonnin tautiriskien hallinta.

5.11 Suomen sikayrittäjät ry

Suomen sikayrittäjät ry:n tarkoituksena on toimia sika-alan yleisten edellytysten edistämiseksi ja kehittämiseksi, sekä olla tällä alalla toimivien henkilöiden ja yhteisöjen yhdistävänä elimenä.

5.12 Muita toimijoita

Sikaruttoasiantuntijaryhmä

Ruokavirasto on perustanut lainsäädännön edellyttämän sikaruttoasiantuntijaryhmän, jonka tehtävänä on avustaa viranomaisia tautitapauksien hoitamisessa. Taudinpurkauksen yhteydessä ryhmällä on keskeinen rooli viranomaisen tukemisessa silloin, kun joudutaan arvioimaan tarkoituksenmukaisia taudin torjunta- tai hävittämistoimenpiteitä. Muulloin työryhmä avustaa toimivaltaista viranomaista tautitilanteen ja Suomeen kohdistuvan tautiuhan arvioinnissa sekä valmiussuunnittelussa. Ryhmässä on Ruokaviraston eri yksiköiden lisäksi edustaja MMM:stä, Helsingin yliopistosta, aluehallintovirastosta, Eläinten terveys ETT ry:stä, teollisuudesta, Riistakeskuksesta ja Luonnonvarakeskus LUKE:sta.

Alueelliset riistaneuvostot

Alueelliset riistaneuvostot toimivat Suomen riistakeskuksen yhteydessä. Niiden tehtävänä on käsitellä riistataloutta koskevia asioita sekä tukea, ohjata ja avustaa Suomen riistakeskuksen aluetoimiston toimintaa muissa kuin julkisissa hallintotehtävissä ja henkilöstöhallinnossa. Alueellisen riistaneuvoston tehtävistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksessa riistahallinnosta (171/2011).

ASF-rajayhteistyöryhmä

Yhteistyöryhmä toimii maa- ja metsätalousministeriön johdolla ja se luotiin vuonna 2017 parantamaan Venäjältä Suomeen saapuvien matkustajien mukanaan tuomien elintarviketuliaisten valvontaa. Lisäksi tuolloin oltiin huolissaan siitä ASF-riskistä, jonka muodostivat Venäjältä palaavat tyhjat eläinkuljetusajoneuvot. Myöhemmin yhteistyöryhmän toiminta on laajentunut kattamaan myös sisärajavälön asioita. Ryhmässä on edustus maa- ja metsätalousministeriöstä, Ruokavirastosta, Tullista ja Rajavartiolaitoksesta.

6. Arvio villisikojen määrästä Suomessa ja muu villisikaan liittyvä tutkimus

6.1 Villisikakannan koon ja levinneisyyden arviointi

Maa- ja metsätalousministeriön asettama villisikatyöryhmä (2015) asetti yhdeksi keskeiseksi kehitystavoitteeksi systemaattisen kannanarvioinnin. Luke on kehittänyt tilastotieteellistä villisikakanta-arviointia vuodesta 2017 lähtien (Kukko ym. 2018). Vuonna 2021 Luke otti käyttöön villisikakannanarvioinnissa uuden mallin, joka arvioi kannan koon koko seuranta-aikasarjan pituudelta (Ruha & Kunnasranta 2021). Tämä Bayesiläinen state space -malli (Royle & Kery 2007) mahdollistaa sekä kirjallisuuteen perustuvan ennakkotiedon, että usean eri havaintoaineiston hyödyntämisen arvion muodostamisessa. Koska menetelmässä yhdistetään useiden eri tietolähteiden informaatiota ja mallinnus kohdistuu kaikkiin seurantavuosiin (2016–2023), se ei reagoi kovin voimakkaasti yksittäisiin poikkeaviin havaintoihin tai vuosiin. Tuloksena on synteesi, joka ilmaisee kannan koon mahdollisten arvojen todennäköisyydet kunkin vuoden aineistolla. Tämän jakauman mediaania voidaan pitää parhaana kompromissina kannan koosta kyseisenä vuonna. Lähestymistavaltaan malli vastaa pitkälti nykyisin käytössä olevaa Suomen hirvikannan arviointimenetelmää (Pusenius ym. 2017). Mallia on kuvattu tarkemmin Luonnonvarakeskuksen (Luke) arvioissa villisikojen määrästä.

Kannanarviointimallia kehitetään koko ajan malliin sisältyvien eri epävarmuustekijöiden pienentämiseksi. Vuonna 2024 mallia kehitettiin niin, että erityisesti tuottoa kuvaavia aineistoja hyödynnettiin kattavammin ja taustakuolleisuuden sallittiin eroavan aikuisten urosten ja naaraiden välillä. Tulevaisuudessa, kun seurantajakson pituus kasvaa riittävästi, tarkoitus on ottaa mallissa huomioon myös mm. lumen vaikutus

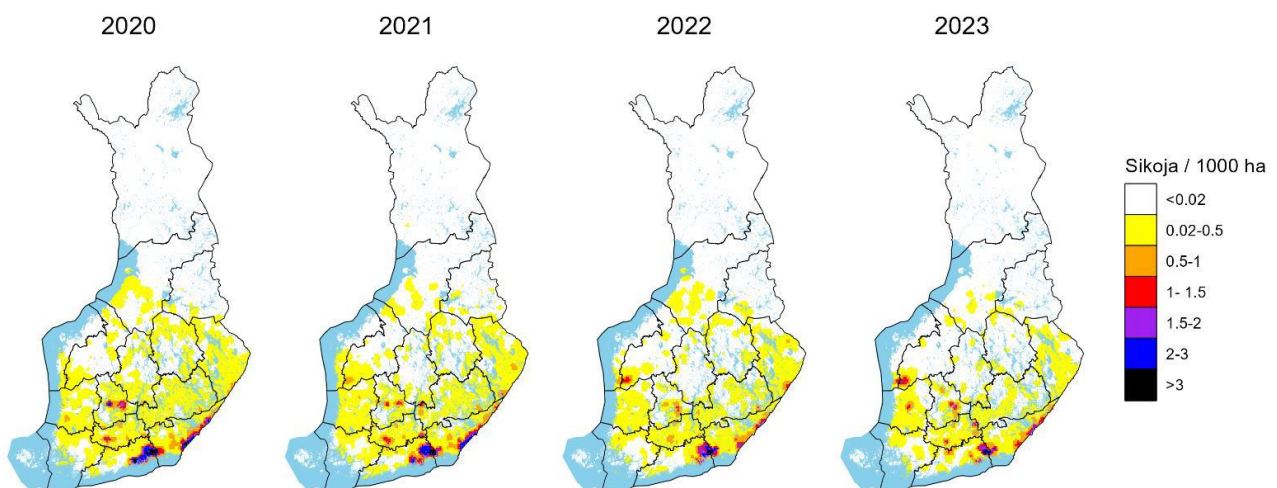
metsästäjien arvioon siitä, paljonko villisikoja arvioidaan olevan vuoden lopussa (ns. jäävän kannan arvio). Lumi voi helpottaa villisikojen havainnointia ja vähäinen lumenmäärä vastaavasti vaikeuttaa sitä, jolloin villisikojen määrä saatetaan aliarvioida. Metsästäjien arvioon voi vaikuttaa myös villisikojen vaeltaminen eri alueiden välillä (dispersio). Lumi ja talviset olosuhteet voivat toisaalta myös vähentää villisikojen liikkumista ja lisätä kuolleisuutta.

Koska kanta-arviossa hyödynnetään metsästyseurojen arvioimien villisikamäärien yhteenlaskettua määrää, on tärkeää, ettei ilmoitusaktiivisuudessa tapahdu muutoksia. Jatkossa aineistoa toivotaan saatavan entistä enemmän myös riistakameraseurannoista ja villisikojen genetiikkaa selvittävistä tutkimuksista. Tulevaisuudessa mallia kehitetään niin, että ilmoitusaktiivisuuden mahdolliset vaikutukset otetaan huomioon. Kun aineiston aikasarja edelleen pitenee, tulee mahdolliseksi myös villisikamäärän alueellinen arvioiminen erityisesti Kaakkois-Suomessa, jossa kannat ovat suurimmat.

6.1.1 Luonnonvarakeskuksen (Luke) arvio villisikojen määrästä tammikuun 2024 alussa

Luken mallinnuksen perusteella Suomessa oli tammikuun 2024 alussa keskimäärin (mediaani) 2 011 villisikaa. Kanta-arvion todennäköisyysväli (90 %) on 1 576–2 660 yksilöä. Vuotta aiemmin julkaistussa arviossa mallin tuottama mediaani oli 2556 villisikaa (90 % todennäköisyysväli 1630-4002 yksilöä). Villisikojen alueellinen levinneisyys on pysynyt samana viime vuosina ja villisikoja on edelleen eniten itäisen Uudenmaan ja Kaakkois-Suomen alueilla. Linkki Luken julkaisuun ”Suomen villisikakanta tammikuussa 2024”: https://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/554679/luke-luobio_9_2024.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Mallin mukaan villisikakannan kasvutrendi on laskeva. Vuosi 2020 oli kannankasvun huippuvuosi, jolloin kannan keskimääräinen koko oli uusimman mallinnuksen mukaan 2996 yksilöä. Viime vuonna villisikakanta oli päivitetyn arvion mukaan keskimäärin 2346 yksilöä, ja tänä vuonna siis 2011 yksilöä. Keskeinen tekijä suomalaisen villisikakannan kasvun hallinnassa on ollut metsästys, sillä mallin mukaan ilman metsästystä villisikakannan vuosittainen kasvupotentiaali olisi ollut viime vuonna 30 % (17 % – 45 %). Villisikakannan kasvun heikkenemiseen ovat todennäköisesti vaikuttaneet myös runsaslumiset talvet. Kuvassa 2 on esitetty villisian levinneisyys ja runsaus vuodesta 2020 lähtien perustuen hirvenmetsästäjien arvioihin.

Kuva 2: Villisian levinneisyys ja runsaus hirvenmetsästäjien arvioihin perustuen vuodesta 2020 lähtien. Lähde: Luke.

Nykyisen villisikakantamme perustajat ovat vaeltaneet pääosin Venäjältä, josta kanta edelleen täydentyy. Tämä näkyy myös maamme kannan esiintymisalueessa. Villisikakannan esiintyvyydessä ei ole havaittavissa merkittäviä alueellisia muutoksia. Hirveä metsästäneiden seurueiden jahtikauden 2023 päättymisen yhteydessä arvioimien yksilömäärien perusteella villisikojen tiheimpiä esiintymisalueita Suomessa ovat edelleen Kaakkois-Suomi ja itäinen Uusimaa. Suurimmat villisikatiheydet (>1.5 sikaa / 1 000 ha) löytyvät Kaakkois-Suomen rajaseudulta ja itäisen Uudenmaan rannikkoalueelta. Pirkanmaan tihentymä on vähentynyt viime vuosina, mutta toisaalta uusi vahvempi esiintymisalue näkyy nyt Etelä-Pohjanmaalla. Kaiken kaikkiaan villisikoja löytyy Oulua myöten ja yksittäisiä havaintoja myös pohjoisempaa.

Saalistilastojen perusteella suurin osa porsaista ammutaan Kaakkois-Suomessa ja itäisellä Uudellamaalla, mikä viittaa näiden alueiden vakiintuneeseen lisääntyvään kantaan. Saalistilastojen perusteella villisiat lisääntyvät säännöllisesti myös Pirkanmaalla. Muualla porsaita metsästetään vähemmän ja saaliit painottuvat nuoriin/aikuisiin uroksiin, mikä viittaa erityisesti levittäytyvään kantaan. Metsästyksessä tosin pyritään välttämään aikuisia emakoita, mikä voi vaikuttaa urosten esiintyvyyteen saalistilastoissa siitäkin huolimatta, että Ruokavirasto maksaa metsästyistä naarasvillisioista lisäpalkkion, jos mukana seuraa kohtunäyte.

6.2 Muu villisikaan liittyvä tutkimus

6.2.1 Pantaseuranta

Maa- ja metsätalousministeriö myönsi Lukelle kolmivuotisen (2020–2022) rahoituksen villisikojen liikkumisen ja elinympäristön käytön selvittämiseen pantaseurannalla. Hankkeen tavoitteena oli tuottaa tutkimustietoa suomalaisen villisian levittäytymisestä, liikkumisesta ja elinympäristön valinnasta sekä niihin vaikuttavista tekijöistä. Hanke oli ensimmäinen laatuaan Suomessa. Luke kehitti villisian elävänä pyyntiä loukuilla sekä telemetriaseurantaan niin pannoilla kuin muilla vaihtoehtoisilla seurantalaitteilla. Hanke toteutettiin läheisessä yhteistyössä paikallisten metsästäjien ja maanomistajien kanssa.

Tutkimuksen keskeisiä havaintoja oli suomalaisten villisikojen elinpiirien iso koko. Se on noin 1,5–8 kertainen verrattuna eteläeurooppalaisiin ja yhdysvaltalaisiin tutkimuksiin. Urosten kokonaiselinpiirit ovat mittaustavasta riippuen keskimäärin 49 km² (KDE95) ja 122 km² (MCP) välillä. Naarilla elinpiirit ovat lähes puolta pienemmät (23 km² ja 63 km²). Lyhenne KDE95 (Kernel Density Estimation) tarkoittaa paikannusten tiheyden perustuvaa 95 % aluetta ja MCP (Minimum Convex Polygon) uloimmat paikannuspisteet huomioivaa aluetta. Ydinalueet, jossa eläimet viettävät valtaosan ajastaan, oli naarilla keskimäärin 6 km² ja uroksilla 10 km².

Raja-alueella elinpiirien ydinalueet sijoittuivat Venäjän puolelle. Villisian liikkumisen ohjautumisessa korostuvat ihmislähtöiset ravintokohteet (ruokinnat, rajan rekkaparkit, pellot), jotka lisäävät osaltaan tautiriskejä. Luminen talvi rajoittaa sikojen liikkumista ja kulkeminen keskittyy silloin pääosin suoriin siirtymiin päivämakuulta ruokintapaikoille. Laajoista elinpiireistä huolimatta aikuiset villisiat ovat varsin paikkauskollisia.

Nuoret villisiat liikkuvat enemmän. Porsaiden levittäytyminen alkaa tyypillisesti syntymävuotta seuraavan vuoden keväällä touko-kesäkuussa. Merkittyjen nuorten siirtymiä havaittiin useiden kymmenien kilometrien päähän raja-alueelta sekä itään että länteen. Toistaiseksi pisin siirtyminen on runsaat 160 kilometriä linnuntietä, kun Ylämaalla Etelä-Karjalassa vuonna 2021 porsaana korvamerkityt kaksi villisikaa ammuttiin puolitoista vuotta myöhemmin Ahvensalmella Etelä-Savossa.

6.2.2 Villisikakannan geneettinen rakenne

Luke selvitti vuosina 2022–2023, yhteistyössä Ruokaviraston kanssa, villisikakannan geneettistä rakennetta metsästysnäytteiden perusteella. Tutkimuksen alustavat analyysit valmistuivat syksyllä 2023. Alustavat SNP-genotyyppitulokset (Iso-Touru ym. julkaisematon) metsästetyistä suomalaisista villisioista (N=185) verrattuna ruotsalasiin (N=18) sekä tarhattuihin ja eläintarhavillisikoihin (N=21) osoittaa Suomen villisikapopulaation olevan geneettiseltä rakenteeltaan melko yhtenäinen ilman merkittävää alueellista erilaistumista. Lisäksi tutkimustulokset viittaavat Suomen villisikakannan venäläiseen alkuperään sekä tarhakarkulaisten pieneen osuuteen populaatiossa. Aineiston laajemmat analyysit voivat tuoda esille myös muita keskeisiä havaintoja.

6.2.3 Villisian aiheuttamat vahingot maataloudelle

Villisikojen aiheuttamista vahingoista itäisessä Suomessa, lajin keskeisimmillä levinneisyysalueilla, on tuotettu ensimmäinen kyselytutkimukseen perustuva arvio. Viljelijäkohtaiset vuosivahingot vaihtelevat 0,50–5 320 euron välillä (mediaani 224 euroa) ja kansallisella tasolla kokonaisvahingot ovat vuositasolla enintään 990 000 euroa (kyselyn harhatekijät otettu huomioon). Toistaiseksi vahingot ovat olleet pieniä, kun niitä verrataan vaikkapa hirvieläinvahinkoihin. Tutkimus asettaa kuitenkin lähtötason, kun vahinkojen määriä aletaan seurata. Kiinnostavaa on se, että viljelijöidenkin joukosta löytyy kolme keskenään erilaista asennetta villisikaa kohtaan: Osa pitää villisikaa erittäin huolestuttavana tuholaisena, osa arvokkaana riistalajina ja osa suhtautuu lajiin toistaiseksi neutraalisti.

7. Lainsäädännöstä ja villisikatyöryhmän mietinnöstä nousevat kansalliset tavoitteet

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 28.4.2022 villisikatyöryhmän (VN/28030/2020). Ryhmässä olivat MMM:n lisäksi edustettuina Ruokavirasto, Luonnonvarakeskus, Suomen riistakeskus, Suomen Sikayrittäjät ry, Suomen Metsästäjäliitto, Suomen Metsästäjäliiton Kymen piiri ry, MTK, Kaakkois-Suomen alueellinen riistaneuvosto, Uudenmaan alueellinen riistaneuvosto ja Eläinten terveys ETT ry. Työryhmän tavoitteena oli päivittää Suomen villisikakannan hoidon ja hallinnan linjaukset, erityisesti ottaen huomioon afrikkalaisen sikaruton (ASF) leviämisen estäminen. Työryhmän tehtävänä oli

- arvioida vuonna 2015 valmistuneen villisikatyöryhmän mietinnön päivittämistarpeita (Maa- ja metsätalousministeriön työryhmämuistio 2015:1)
- selvittää edelleen tarkemmin Suomen villisikakannan tilannetta
- linjata toimenpiteet, joiden avulla kantaa hoidetaan ja sen tilannetta hallitaan metsästyslainsäädännön ja eläintautilainsäädännön nojalla, ottaen huomioon erityisesti ASF:n leviämisen estämiseksi tarvittavat toimenpiteet.

Työryhmä julkaisi päivitetyn mietinnön helmikuussa 2024, ja se löytyy maa- ja metsätalousministeriön kotisivuilta. <https://mmm.fi/-/villisikatyoryhmalta-useita-ehdotuksia-kannan-saatelyyn-ja-asf-taudin-torjumiseksi>

Työryhmä käsittelee mietinnössään villisikakannan hallintaa, ASF-riskitekijöiden kontrollia ja toimintaa poikkeustilanteissa. Työryhmän toimenpide-ehdotukset liittyivät seuraaviin kansallisiin strategisiin tavoitteisiin:

- ASF:n tautitietoisuuden jatkuva ylläpitäminen (metsästäjät, metsästysmatkojen järjestäjät, luonnossa liikkujat ja muut asianosaiset)
- luonnonvaraisen villisikakannan puolittaminen nykyisestä ja uusien tihentymäalueiden muodostumisen estäminen

- taudin varhainen havaitseminen ja sen leviämisen estäminen
- villisian käyttäytymisen ja ekologian tutkimus

Tavoitteisiin pääsemisen painopisteitä ovat jatkuva viestintä ASF:n riskitekijöistä, villisikojen säännöllinen kannanarvio ja tehostettu metsästys. Taudin varhaiseksi havaitsemiseksi on tarpeen tehostaa ASF-näytteenottoa kuolleena löydettyistä tai loukkaantuneista villisioista tai sellaisista ammutuista villisioista, joilla on ollut sairaudenoireita.

8. Kansallisen toimintasuunnitelman painopisteet, keinot ja työnjako tavoitteiden saavuttamiseksi

8.1 Afrikkalaisen sikaruton tautitietoisuuden jatkuva ylläpitäminen

8.1.1 Metsästäjille suunnattu viestintä, jonka tarkoitus on estää metsästäjiä tuomasta Suomeen afrikkalaista sikaruttoa ja levittämästä sitä

Ruokavirasto

Ruokavirasto pitää viestinnässään jatkuvasti esillä afrikkalaisen sikaruton leviämisen riskiä ja muistuttaa leviämiskeinoista. Tärkeä kohderyhmä ovat metsästäjät. Ruokavirasto tekee viestinnässä tiivistä yhteistyötä riistahallinnon ja Suomen Metsästäjäliiton kanssa. Ruokavirasto osallistuu erilaisiin metsästysalan tapahtumiin ja julkaisee asiantuntija-artikkeleita metsästysalan aikakauslehdissä.

Ruokavirasto on jo pitkään suositellut välttämään metsästysmatkoja ulkomaille sellaisille alueille, joilla esiintyy afrikkalaista sikaruttoa. Syksyllä 2023 tällaisiin alueisiin sisällytettiin myös Keski-Ruotsi. Jos tällaisilla alueilla kuitenkin metsästetään, tulee varusteet ja välineet pestä ja puhdistaa metsästämisen jälkeen huolellisesti ennen paluuta Suomeen. Lisäksi metsästäjän tulee odottaa 48 tuntia ennen kuin osallistuu Suomessa metsästykseseen tai riistan ruokintaan tai käy kotieläinsuojissa. Ajoneuvoille ja mukana olleille metsästyskoirille on annettu omat pesu- ja puhdistusohjeena. Ohjeet on julkaistu sekä Ruokaviraston kotisivuilla että erillisenä A4-esitteenä.

<https://www.ruokavirasto.fi/elaimet/elainten-terveys-ja-elaintaudit/elaintaudit/siat/afrikkalainen-sikarutto/>

Ruokavirasto tuottaa maksullista kohdennettua mainontaa myös mm. luonnossa liikkujille. Mainonta tapahtuu lehdissä, verkkoviestintänä ja sosiaalisen median tempauksina.

Suomen Metsästäjäliitto

Suomen Metsästäjäliitto on työskennellyt jo pitkään metsästäjien ASF-tietoisuuden parantamiseksi ja villisikanäytteiden saamiseksi tutkittavaksi. Kotisivuillaan liitto opastaa havainnollisesti metsästäjiä villisikojen ASF-näytteiden ottamiseen. <https://metsastajaliitto.fi/metsastajalle/hanki-tietoa/oppaat/villisikanaytteet>

Suomen Metsästäjäliitto toteutti 1.3.2021-31.12.2022 maa- ja metsätalousministeriön rahoittaman ”Villisikahankkeen”. Hanke tuotti koulutusmateriaaleja ja piti koulutusta, joiden tarkoituksena oli ASF-tautitietoisuuden ylläpitäminen ja villisikametsästyksen valmiuksien parantaminen. Hanke järjesti myös yhteisen valmius- ja kenttäharjoituksen viranomaisten kanssa.

<https://metsastajaliitto.fi/metsastajaliitto/vahva-vaikuttaja/villisika>

Suomen Sikayrittäjät ry

Suomen Sikayrittäjillä on takanaan useita hankkeita villisikojen muodostaman ASF-riskin pienentämiseksi.

Parhailaan on meneillään maa- ja metsätalousministeriön rahoittama hanke nimeltään ”Riskinä afrikkalaisen sikaruton leviäminen villisikakantaan”, jonka hankeaika on 1.11.2023 - 30.9.2024. Hankkeen päätavoitteena on estää ASF:n leviäminen Suomeen. Tavoitteen saavuttamiseksi hanke on asettanut keskeiseksi toimenpiteeksi luonnonvaraisen villisikakannan vähentämisen.

<https://www.sikayrittajat.fi/hankkeet/riskina-afrikkalaisen-sikaruton-leviaminen-villisikakantaan-hanke>

Edellinen maa- ja metsätalousministeriön rahoittama hanke oli nimeltään ”Villisikakannan ASF-riskiä pienentävä kehittämishanke”, ja sen Suomen Sikayrittäjät toteutti 1.4.2022-31.10.2023. Metsästäjien tautitietoisuuden parantamisen lisäksi hanke pyrki edistämään villisian metsästystä. Hanke edisti tavoitteitaan mm. koulutuskiertueella, joka toteutettiin useiden eri sidosryhmien asiantuntijoiden myötävaikutuksella. <https://www.sikayrittajat.fi/hankkeet/villisikakannan-asf-riskia-pienentava-kehittamishanke>

8.1.2 Villisikojen metsästyksen liittyvät hygieniaohjeet ja ohjeet tartuntojen leviämisen ehkäisemiseksi

Afrikkalaisen sikaruton tautitietoisuuden on oltava jatkuvaa. Ruokavirasto on antanut villisikojen metsästystä koskevia ohjeita, jotka koskevat villisikasaaliin hygieenistä käsittelyä, näytteiden ottamista virus- ja trikiinitutkimuksia varten, ruhon käsittelyä, työvälineitä, käsittelytilojen pesua ja puhdistusta ja metsästyksessä syntyvien sivutuotteiden käsittelyä. Ohjeessa on myös esitelty zoonooseja ja eläintauteja, jotka voivat levitä villisikojen välityksellä. Ohjeet on julkaistu Ruokaviraston kotisivuilla. Jos villisian lihaa myydään tai luovutetaan muualla kuin metsästäjän omassa taloudessa käytettäväksi, liha pitää käsitellä ja myydä/luovuttaa tilassa, joka on rekisteröity elintarvikehuoneisto (”lahtivaja”).

<https://www.ruokavirasto.fi/elintarvikkeet/elintarvikeala/elintarvikkeiden-alkutuotanto/elaimista-saatavat-elintarvikkeet/tuotantoelaimet/riista2/villisia2/>

8.2 Koordinoidut toimet, joilla luonnonvarainen villisikakanta puolitetaan nykyisestä ja estetään uusien tihentymäalueiden muodostumisen

8.2.1 Kuvaus villisian metsästysmenetelmistä

Metsästyslain (615/1993) perusteella metsästysoikeus on sidottu maanomistukseen, eli maanomistajalla on oikeus metsästä ja määrätä metsästyksestä omilla maillaan. Käytännössä maanomistaja usein vuokraa metsästysoikeuden metsästyseuralle. Metsästyseurojen ja maanomistajien tulisi sisällyttää metsästysvuokrasopimuksiin villisian metsästys myös sellaisilla alueilla, joilla villisikoja tavataan harvoin.

Suomessa villisikaa voi metsästä henkilö, joka on suorittanut metsästäjätkinnon ja riistanhoitomaksun. Metsästäjällä pitää olla lupa metsästää kyseisellä alueella.

Porsaatonta villisikaa saa metsästää ympäri vuoden. Naaras, jota saman vuoden jälkeläinen seuraa, on rauhoitettu 1.3. – 31.7. välisenä aikana.

Suomessa villisikaa metsästetään pääasiassa kyttämällä ja ajopyynnillä. Villisian elävänä pyydystämiseen saa käyttää loukkua tai muuta vastaavaa pyyntivälinettä (metsästysasetus 11 §). Kyttäminen voi tapahtua ruokinnalta tai villisikojen käyttämien tunnettujen kulkureittien varrelta. Villisian houkutteluruokintapaikan perustamiseen on hankittava maanomistajan lupa. Villisian ajometsästys tapahtuu joko koira tai useamman henkilön ajoketjua apuna käyttäen.

8.2.2 Houkutteluruokinnan käyttö metsästyksen tehostamiseksi

Ruokinta on toteutettava siten, että villisikaa ei tarkoituksella ruokita riistanhoidollisessa mielessä, vaan pelkästään houkuttelutarkoituksessa metsästyksen tehostamiseksi. Metsästysseurat voivat antaa asiasta paikallisesti tarkempia ohjeita. Houkutteluruokintapaikat tulee sijoittaa mieluiten vähintään kolmen kilometrin etäisyydelle sikaloista. Riistakameroiden käyttö on suositeltavaa. Villisian houkutteluruokinnassa tulee kiinnittää huomiota rehun alkuperään. Ruokavirasto suosittelee välttämään rehujen tuontia afrikkalaisen sikaruton esiintymisalueilta. Villisikojen ruokintaan ei saa käyttää entisiä eläinperäisiä elintarvikkeita eikä ruokajätettä (laki eläimistä saatavista sivutuotteista 2015/517 muutoksineen, 7 §).

Siisteintä ja hygieenisintä on käyttää houkutteluruokintaan siilotyypistä ruokinta-automaattia, joka valuttaa ruokaa tiettyinä kellonaikoina. Näin vältytään myös ihmisen hajujälkien jättämiseltä, kun ruokintapaikkaa ei tarvitse käydä täyttämässä usein.

8.2.3 Pimeänäkölaitteiden käyttö metsästyksen tehostamiseksi

Villisian metsästyksen on haastavaa. Villisikatyöryhmän aiemman mietinnön (2015) jälkeen on säännöksiä muutettu villisian metsästyksen tehostamiseksi seuraavasti:

- Metsästäjän täytyy suorittaa ampumakoe, mikäli metsästyksen tapahtuu rihlatulla luotiaseella tai metsästysjousella (Metsästysasetus 16 a § ja 20 §).
- Haulikolla villisikaa saa ampua käyttämällä aseeseen suunniteltua luotia (Metsästysasetus 18 §).
- Villisian metsästyksen koskevat luodin paino- ja teho vaatimukset on nostettu samaan luokkaan hirven ja karhun metsästyksessä käytettävien aseiden teho vaatimusten kanssa (Metsästysasetus 16a §).
- Porsaantonta villisikaa saa metsästyksiä ympäri vuoden, mutta naaras, jota saman vuoden jälkeläinen seuraa, on rauhoitettu 1.3.–31.7. välisenä aikana (Metsästysasetus 25 §).
- Villisian pyydystämiseen elävänä saa käyttää pyytävää loukkaa tai muuta vastaavaa pyyntivälinettä (Metsästyslaki 33 §)
- Kiinteän valon käyttö on sallittua villisian metsästyksessä (Metsästyslaki 33 §).

Suomen riistakeskus on voinut myöntää metsästyslain 41c §:n perusteella määräaikaista alueellisia poikkeuslupia yöammuntaa varten tarkoitetuille tähtäslaitteille.

Villisikatyöryhmä ehdotti päivitettyssä mietinnössään (2024), ettei pimeänäkölaitteelta jatkossa edellytettäisi poikkeuslupaa ja että sen käyttö olisi sallittu villisian metsästyksessä koko maassa. Hallituksen esityksen (HE 5/2024 laiksi metsästyslain 33 §:n muuttamisesta) tavoitteena on jatkossa sallia yöammuntaa varten tarkoitettujen tähtäslaitteiden käyttö villisian metsästyksessä ilman poikkeuslupaa.

8.2.4 Villisian metsästyksen kannustimet

Villisikakantaa pienentävien kannustimien käyttö on erityisen tärkeää Kaakkois-Suomessa ja itäisellä Uudellamaalla, jossa kanta on vahvimmillaan. Afrikkalaisen sikaruton varalta otetuista näytteistä maksetut palkkiot on havaittu hyväksi keinoksi lisätä metsästyksiä ja näytteiden lähettämistä, ja niitä maksetaan edelleen. Ruokavirasto maksaa tällä hetkellä metsästäjälle tai metsästysseuralle palkkiona 40 euroa jokaisesta villisiasta saadusta näytteestä ja vielä 60 euroa lisäpalkkiota naarasvillisiasta lähetetystä näytteestä. Suomen Sikayrittäjät ry on puolestaan jo vuosia maksanut toiminta-avustusta metsästysseuroille jokaisesta metsästetystä villisiasta, josta on toimitettu näytteet Ruokavirastoon. Perusteena on ollut afrikkalaisen sikaruton torjuminen. Toiminta-avustus nousi marraskuussa 2023 jo 185 euroon.

Myös viestintä toimii kannustimena. Sidosryhmien tulisi jatkossakin järjestää koko maassa metsästäjille säännöllisesti koulutusta villisian metsästyksestä, biologiasta ja ekologiasta sekä afrikkalaisesta sikarutosta ja samalla aktivoida metsästäjiä villisian metsästykseseen ja ASF-näytteiden lähettämiseen.

8.2.5 Metsästyksen saalismäärät ja arviot ruokintapaikoilta ammuttujen määristä

Saaliiksi saadusta villisiasta on tehtävä saalisilmoitus Suomen riistakeskuksen vahvistamalla lomakkeella tai sähköisen palvelun kautta. Saalisilmoitus on tehtävä seitsemän vuorokauden kuluessa eläimen pyydystämisestä (Metsästysasetus 5a §). Saalisilmoituksessa on oltava seuraavat tiedot: (1) metsästäjän nimi ja metsästäjänumero, (2) pyydystettyjen eläinten määrä, sukupuoli ja arvio iästä, (3) päivämäärä, jolloin yksilö saatiin saaliiksi, (4) kunta, jossa yksilö saatiin saaliiksi sekä (5) pyyntipaikan koordinaatit.

Suomen riistakeskus julkaisee sivuillaan reaaliaikaisia tilastoja villisian alueellisista saalismääristä riistakeskuksittain ja jopa riistanhoitoyhdistyksittäin. Ylivoimaisesti suurin määrä villisikoja amutaan Kaakkois-Suomen alueella. <https://riista.fi/metsastys/saalis seuranta/alueelliset-saalismaarat/>

Saalisilmoituksessa kysytään myös, onko villisika ammuttu ruokintapaikalta. Ruokintapaikkatiedon antaminen on vapaaehtoista ja se puuttuu vuosittain 10-20 % ilmoituksia. Olisi tärkeää saada tieto aiempaa kattavammin. Niistä kaadoista, joista tieto on käytettävissä, ruokintapaikalta ammuttujen osuus on noin 60 % (ks. taulukko 1). Kaakkois-Suomen alueella ruokintapaikalta ammuttujen osuus oli yli 70 % (2022).

Taulukko 1: Villisikojen valtakunnalliset saalismäärät ja pyyntipaikka kolmelta viimeisimmältä metsästysvuodelta. (Lähde: Suomen riistakeskus)

Pyyntipaikka	Metsästysvuosi		
	1.8.2020-31.7.2021	1.8.2021-31.7.2022	1.8.2022-31.7.2023
- ruokintapaikka	630	622	462
- muualla	453	438	284
- ei tietoa	145	155	170
Yhteensä	1228	1215	916

8.2.6 Metsästyksen ja riistanhoidon paikallinen yhteistyö

Metsästäjien olisi ilmoitettava seuroille entistä aktiivisemmin villisikahavainnoista, joita tehdään mm. riistakameroilla, jotta alueellista kannanarviointia saataisiin tarkemmaksi. Alueellisten riistaneuvostojen toivotaan seuraavan alueensa villisikakannan tilannetta ja kaatojen määriä sekä lisäävän yhteistyötä kannan hallinnassa metsästäjien, maanomistajien, elinkeinonharjoittajien ja villisian maataloudelle aiheuttamien vahinkojen kärsijöiden välillä.

Villisikakannan harventaminen siellä, missä se nyt on tiheimmillään, voi teoriassa vaikuttaa suoraan tai epäsuorasti muuhun eläimistöön. Myös metsästystä helpottavalla houkutteluruokinnalla voi olla vaikutuksia muuhun eläimistöön.

Suomen riistakeskus pyrkii hoitosuunnitelmatyöllä ja kehityshankkeilla parantamaan riistalajien elinympäristöjen tilaa maa- ja metsätalouskäytössä olevilla alueilla yhteistyössä maa-, metsä- ja ympäristöalan toimijoiden ja paikallisten ihmisten kanssa. Uutta tietoa voidaan saada tutkimuksesta, jossa selvitetään muulle riistalle tarkoitetun riistaruoinnan aiheuttamia maatalousympäristön ympäristöterveysriskejä.

Moni maanomistaja metsästää itsekin. Omien harrastusmahdollisuuksien parantuminen toimii vahvana motiivina riistan- ja luonnonhoitoon. Metsästäjät mm. keräävät talkootyönä riistatietoa laskentojen avulla, tekevät riistanhoitotyötä ja metsästyksen valvontaa. Työ hyödyttää useita eläinlajeja, ei vain riistalajeja.

Maa- ja metsätalousministeriö pyysi syksyllä 2018 Luonnonvarakeskusta selvittämään Suomen itärajalle kaavaillun villisika-aidan ekologisia vaikutuksia (Itärajan villisika-aidan ekologiset vaikutukset, Luonnonvarakeskus 2018). Tuolloin päädyttiin siihen, että aita haittaisi monien Suomen biodiversiteettitavoitteiden toteutumista. Aita ei myöskään pystyisi estämään villisian leviämistä Suomeen.

8.3 Taudin varhainen havaitseminen ja sen leviämisen estäminen

8.3.1 Ilmoitukset kuolleena löydetystä villisioista

Eri sidosryhmien tulee korostaa viestinnässään, että jokaisen maastossa liikkujan tulisi ilmoittaa viipymättä kunnaneläinlääkärille tai läänineläinlääkärille kuolleena tai sairaina löytämistään villisioista. Ruokavirasto maksaa tällaisista ilmoituksista palkkiona 100 euroa. Metsästäjien tulisi lisäksi ilmoittaa sellaisista metsästetyistä villisioista, joilla on ollut sairauden oireita.

8.3.2 Villisikojen jatkuva tautiseuranta afrikkalaisen sikaruton varalta

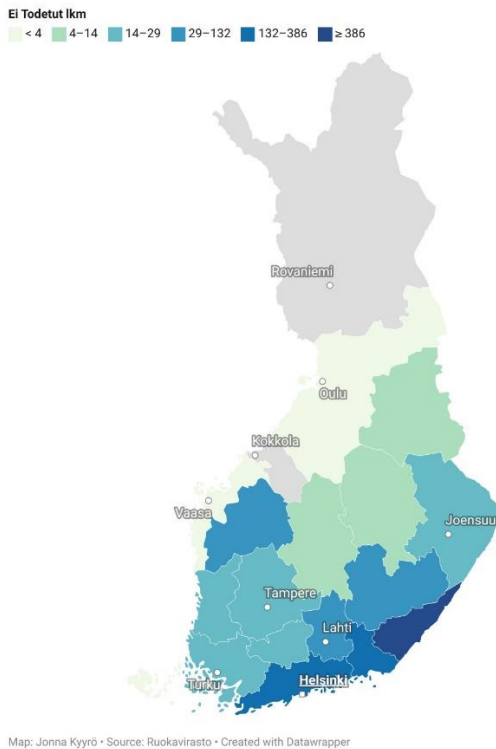
Eläintautilain (76/2021) 23 § perusteella Ruokavirasto tekee suunnitelmallista eläinten yleisen terveydentilan ja eläintautien esiintymisen seurantaan. Suunnitelma sisältää ns. passiivisen (kuolleet eläimet) ja aktiivisen (teurastetut, metsästetyt eläimet) seurannan afrikkalaisen sikaruton varalta. Näytteitä otetaan sekä tuotantosioista että luonnonvaraisista villisioista. Seurannan tarkoitus on pysyä selvillä afrikkalaisen sikaruton tilanteesta ja havaita tartunnan leviäminen Suomeen mahdollisimman varhain. Seurantaohjelman toteutus perustuu myös komission täytäntöönpanopäätökseen, jolla hyväksytään Suomen ASF -torjuntaohjelman rahoitus aina vuodeksi kerrallaan.

Kaikki kuolleena löydetty, kolarissa kuolleet ja sairaina lopetetut luonnonvaraiset villisiat, joista saadaan näytteet, tutkitaan ASF:n varalta. Ruokavirasto kannustaa kaikkia metsästäjiä ja muita luonnossa liikkujia ilmoittamaan kuolleena löydetystä ja/tai sairaista luonnonvaraisista villisioista. Ilmoitukset tulee tehdä kunnan- tai läänineläinlääkärille. Kunnaneläinlääkäri huolehtii näytteenotosta tai ohjeistaa metsästäjän ottamaan ja lähettämään näytteet. Ruokavirasto maksaa ilmoittamisesta palkkion löytäjälle.

Tutkimusten tulokset raportoidaan vuosittain komissiolle ja julkaistaan ”Eläintaudit Suomessa” -raportissa. Luonnonvaraisten villisikojen ASF-tutkimusten näytemäärät ja tulokset julkaistaan ajantasaisesti Ruokaviraston avoin tieto -raporttisivustolla: <https://avointieto.ruokavirasto.fi/#/elain/luonnonvaraiset-elaimetVuosina 2021-23>

Vuosina 2021-23 Ruokavirasto tutki afrikkalaisen sikaruton taudinaiheuttajan varalta 1215 (16), 912 (14) ja 921 (24) näytettä luonnonvaraisista villisioista (suluissa lukuihin sisältyvät passiivisen seurannan näytteet). Saalisilmoitusten perusteella näytteitä saatiin tutkittaviksi jopa yli 90 %:sta metsästetyistä villisioista, mihin tulee pyrkiä jatkossakin. Näytteiden alueellinen jakautuminen käy ilmi kuvasta 1.

ASF:n varalta tutkitut luonnonvaraiset villisiat 2023

Kuva 1. Ruokavirastossa vuonna 2023 tutkitut luonnonvaraisten villisikojen seurantanäytteet maakunnittain. Mitä tummempi väri, sen enemmän näytteitä.

8.3.3 Sikaloiden tautisuojausohjeet

Eläinterveys sääntö (EU 2016/429 artikla 10) asettaa eläinten pitäjälle vaatimuksia suojata pitopaikka ja eläimet tarttuvilta eläintaudeilta. Eläinten pitäjän on myös seurattava vastuullaan olevien eläinten terveyttä ja kuolleisuutta tai muita tautien oireita, joiden perusteella eläimellä voisi olla tarttuva eläintauti (EU 2016/429 artikla 24). Ruokaviraston kotisivuilla on ohjeita sikojen pitopaikan suojaamisesta afrikkalaiselta sikarutolta <https://www.ruokavirasto.fi/elaimet/elainten-terveys-ja-elintaudit/elintaudit/siat/afrikkalainen-sikarutto/esta-taudin-paasy-sikalaan/>

Eläinten terveys ETT ry on laatinut perusteellisen ohjeistuksen sikaloiden suojaamiseksi ulkopuolisilta tartunnoilta: <https://www.ett.fi/sika/tilatason-tautisuojaus-2/>

Suomessa on säädetty sikojen ulkonapitokiellosta. Jos sikoja kuitenkin halutaan pitää ulkona, on noudatettava aitaamisvaatimuksia, joista on säädetty maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa 404/2021. Ulkonapitokiellolla ja aitaamisvaatimuksilla halutaan estää suorat kontaktit kotieläiminä pidettävien sikojen ja luonnonvaraisten villisikojen välillä. Kunnaneläinlääkärit valvovat vaatimusten toteutumista.

Ulkonapitoa koskevat ohjeet ja vaatimukset on julkaistu Ruokaviraston kotisivuilla. <https://www.ruokavirasto.fi/elaimet/elainten-terveys-ja-elintaudit/elintaudit/siat/afrikkalainen-sikarutto/esta-taudin-paasy-sikalaan/sikojen-ulkonapitokielto/>

9. Taudintorjunta tilanteessa, jossa Suomessa todettaisiin afrikkalainen sikarutto luonnonvaraisessa villisiassa

9.1 EU:n tavoitteet

EU:n komission kohdassa 4. mainitussa ohjeessa viitataan YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestön (FAO), Maailman eläintautijärjestön (WOAH) ja EU:n yhdessä laatimaan käsikirjaan (*African swine fever in wild boar ecology and biosecurity*, FAO/WOAH/EU, Rome 2019). Siinä on analysoitu niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat ASF:n leviämiseen villisikakannassa ja sellaisia toimenpiteitä, joilla leviämistä voidaan hidastaa tai estää. Käsikirjan luvussa 5 neuvotaan tartuntojen leviämisen estämistä sellaisessa maastossa, jonka villisioissa esiintyy ASF-tartuntoja. Ohjeet soveltuvat esim. tilanteisiin, joissa maastosta etsitään aktiivisesti villisianraatoja tartunnan levinneisyyden selvittämiseksi. Käsikirjan ohjeet on koottu komission ohjeen liitteeseen II.

9.2 Ruokaviraston toimintasuunnitelma afrikkalaisen sikaruton hävittämiseksi luonnonvaraisista villisioista

Mikäli Suomessa todettaisiin afrikkalainen sikarutto luonnonvaraisessa villisiassa, Ruokavirasto perustaisi eläintautilain 26 §:n nojalla tartuntavyöhykkeen taudin esiintymispaikan ympärillä. Asiasta on säädetty tarkemmin maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa a-luokan eläintautien vastustamisesta (628/2023). Tartuntavyöhykkeen raja suunnitellaan aina tapauskohtaisesti ja se voi sijaita korkeintaan 50 kilometrin etäisyydellä taudin esiintymispaikasta, ellei ole erityisiä syitä perustaa laajempaa vyöhykettä.

Vyöhykkeen koon ja muodon määrittelyssä otetaan huomioon seuraavat asiat ja niiden vaikutus taudin leviämiskäynnin sekä taudin levinneisyyden selvittämiseen:

- tautitapausten löytöpaikat, mahdollinen tartuntareitti, Suomen lähialueella todetut tautitapaukset ja ja taudin maantieteellinen levinneisyys
- alueen luonnonvaraisten villisikojen kannan koko ja villisikojen sijoittuminen sekä reviirin laajuus
- sikatilojen ja villisikatarhojen sijainti suhteessa taudin arvioituun esiintymispaikkaan
- hallinnolliset rajat kuten riistanhoitoyhdistyksen tai kunnan raja
- luonnonvaraisten villisikojen liikkumista mahdollisesti rajoittavat luonnolliset tai keinotekoiset esteet
 - erilaiset rakennetut alueet
 - riista-aidat
 - järvet, joet
 - valtakunnan raja
 - isot valtatiet

Ruokavirasto kieltäisi taudinpurkauksen alkuvaiheessa kaiken metsästyksen tartuntavyöhykkeellä. Aluehallintovirasto järjestäisi kuolleiden villisikojen raatojen etsinnän, näytteenoton ja hävittämisen tartuntavyöhykkeellä. Tässä työssä aluehallintoviraston on tarkoitus hyödyntää sellaisia metsästysseuroja ja metsästäjiä, jotka ilmoittavat olevansa kiinnostuneita avustamaan raatojen etsimisessä. Tartuntavyöhykettä koskevat periaatteet on kuvattu Ruokaviraston ohjeessa nimeltään ”Toimintasuunnitelma afrikkalaisen sikaruton (ASF) hävittämiseksi luonnonvaraisista villisioista. Luonnonvaraisiin villisikoihin ja niiden ympäristöön kohdistuvat toimenpiteet”.

10. Kirjallisuus ja liite

Kukko, T, Pellikka, J & J. Pusenius. 2018. Miten arvioida suomalaisen villisikakannan kokoa? Suomen Riista 64: 53–70

Markov, N., Economov, A., Hjeljord, O., Rolandsen, C.M., Bergqvist, G., Danilov, P., Dolinin, V., Kambalin, V., Kondratov, A., Krasnoshapka, N., Kunnasranta, M., et al. 2022. The wild boar *Sus scrofa* in northern Eurasia: A review of range expansion history, current distribution, factors affecting the northern distributional limit, and management strategies. *Mammal Review*, 52(4): 519-537.

Miettinen, E., Pellikka, J., Kunnasranta M. & Huitu O. 2023a. Agricultural damage following the recent expansion of wild boar (*Sus scrofa*) – farmer perceptions and preconditions. Arvioitavana oleva käsikirjoitus.

Miettinen, E., Melin, M., Holmala, K., Meller, A., Väänänen, V.M., Huitu, O. & Kunnasranta, M. 2023b. Home ranges and movement patterns of wild boars (*Sus scrofa*) at the northern edge of the species' distribution range. *Mammal Research* 1-13.

Pusenius, J., Kukko, T., Tykkyläinen, R. & Wallèn, M. 2017. Hirvikannan koko ja vasatuotto. Teoksessa: Helle, P. (toim.). Riistakannat 2016. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus. 41/2017. Luonnonvarakeskus. s. 7–13.

Royle, J.A. & Kéry, M. 2007. A Bayesian state-space formulation of dynamic occupancy models. *Ecology* 88(7): 1813–1823.

Ruha, L. & Kunnasranta, M. 2024. Suomen villisikakanta tammikuussa 2024. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 9/2024. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 18 s.

Liite

Komission täytäntöönpanoasetus (EU) 2023/594, liite IV

VÄHIMMÄISVAATIMUKSET LUONNONVARAISIA SIKAELÄIMIÄ KOSKEVILLE KANSALLISILLE TOIMINTASUUNNITELMILLE AFRIKKALAISEN SIKARUTON LEVIÄMISEN ESTÄMISEKSI UNIONISSA (56 artiklassa tarkoitetut)

Luonnonvaraisia sikaeläimiä koskevien kansallisten toimintasuunnitelmien, joiden tavoitteena on estää afrikkalaisen sikaruton leviäminen unionissa, on sisällettävä ainakin seuraavat:

- a) kansallisen toimintasuunnitelman strategiset tavoitteet ja painopisteet;
- b) suunnitelman soveltamisala, mukaan lukien kansallisen toimintasuunnitelman kattama alue;
- c) tarvittaessa kuvaus tieteellisistä tiedoista, jotka ohjaavat kansallisessa toimintasuunnitelmassa vahvistettuja toimenpiteitä, tai viittaus afrikkalaista sikaruttoa koskeviin unionin suuntaviivoihin, joista on sovittu jäsenvaltioiden kanssa pysyvässä kasvi-, eläin-, elintarvike- ja rehukomiteassa(1);
- d) kuvaus asiaankuuluvien toimielinten ja sidosryhmien rooleista ja tehtävistä;
- e) arviot luonnonvaraisten sikaeläinten populaation koosta jäsenvaltiossa tai sen alueilla ja kuvaus estimointimenetelmästä;
- f) kuvaus metsästyksen hallinnasta jäsenvaltiossa, mukaan lukien yleiskatsaus metsästysalueista, metsästyksseuroista, metsästyskausista sekä erityisistä metsästyksen menetelmistä ja -välineistä;

- g) kuvaus laadullisista ja/tai määrällisistä vuosittaisista, keskipitkän ja pitkän aikavälin tavoitteista ja keinoista luonnonvaraisten sikaeläinten kannan asianmukaista valvontaa ja tarvittaessa vähentämistä varten, mukaan lukien tarvittaessa vuotuisia metsästyssaaliita koskevat tavoitteet;
- h) kuvaus luonnonvaraisten sikaeläinten metsästyksen liittyvistä kansallisista bioturvallisuusvaatimuksista tai linkit niihin;
- i) kuvaus pidettävien sikaeläinten pitopaikkoja koskevista asiaankuuluvista unionin tai kansallisista bioturvaamistoimenpiteistä, joiden tarkoituksena on suojella tällaisia eläimiä luonnonvaraisilta sikaeläimiltä, ja linkit niihin;
- j) täytöntöönpanojärjestelyt, mukaan lukien eri toimenpiteiden aikataulu;
- k) metsästäjiin kohdistuva viestintästrategia, kuvaus afrikkalaista sikaruttoa koskevista kohdennetuista valistus- ja koulutuskampanjoista sekä linkit tällaisiin metsästäjille suunnattuihin kampanjoihin, joiden tarkoituksena on estää metsästäjiä tuomasta ja levittämästä tautia;
- l) maatalouden ja ympäristöalan yhteistyöohjelmat, joilla varmistetaan kestävä metsästyksen hallinta, lisäruokintaa koskevan kiellon täytöntöönpano ja maatalouskäytännöt, joiden tarkoituksena on tarvittaessa helpottaa afrikkalaisen sikaruton ehkäisyä, torjuntaa ja hävittämistä;
- m) kuvaus luonnonvaraisten sikaeläinten hallintaan liittyvästä rajat ylittävästä yhteistyöstä muiden jäsenvaltioiden ja tarvittaessa kolmansien maiden kanssa;
- n) kuvaus pakollisesta jatkuvasta seurannasta testaamalla kuolleita luonnonvaraisia sikaeläimiä taudinaiheuttajan tunnistustesteillä afrikkalaisen sikaruton varalta jäsenvaltion koko alueella;
- o) arvio metsästysoiminnan mahdollisista merkittävistä kielteisistä vaikutuksista lajeihin ja luontotyyppeihin, joita suojellaan asiaa koskevilla unionin ympäristösäännöillä, mukaan lukien luonnonsuojeluvaatimukset, joista säädetään direktiiveissä 2009/147/EY ja 92/43/ETY, sekä tarvittaessa kuvaus ehkäisevistä ja lieventävistä toimenpiteistä, joilla vähennetään kielteisiä ympäristövaikutuksia.